

Lurralde : invest. espac.	42	2019	p: 95-112	ISSN 0211-5891	ISSN 1697-3070 (e)
---------------------------	----	------	-----------	----------------	--------------------

ELIKADURA EREDU ALTERNATIBOAREN OINARRIAK FINKATZEN: DONOSTIAKO ADIBIDEA

ALBERDI COLLANTES, J.C.

Departamento de Geografía de la Universidad del País Vasco
Facultad de Filología y Geografía e Historia.
Francisco Tomás y Valiente, s/n. Apartado 2111. 01006 Vitoria.
E- mail: juancruz.alberdi@ehu.eus

LABURPENA:

Ekologi eta bertako ekimenak sortzea garapen sostengarria bilatzen duten hiri askotarako helburu bihurtzen dira. Ekimen hauek herri, eskualde eta autonomi erakundeen interesa sortzen dute, garapen agentzien interesarekin batera. Hau da Donostialdean gertatzen ari dena non eredu agroekologikoa bultzatzea helburu bihurtu da. Ekimen hauen presentzia eremu honetan sinbolikoa da eta ohiko nekazarien nahia eza nabaria da. Egoera honetan eredu berri bat sortzen da, nekazari berriekin, hirikoak, lurrez eta formakuntzaz hornituak eta bide komertzialak zabaldu ditzaten laguntza jasotzen dutenak. Emaitez proiektuaren ibilbidearen egokitzapena islatzen dute, jarraipena behar duen eredu batena.

HITZ GAKOAK: Elikadura burujabetza, ekoizpen ekologikoa, nekazari gaztea, Donostia

RESUMEN: Definiendo las bases de un modelo de alimentación alternativo: el ejemplo de San Sebastian

Las iniciativas agroecológicas y locales se convierten en una alternativa de promoción en muchas ciudades y regiones de Europa que buscan su desarrollo económico apoyadas en criterios de sostenibilidad. Estas iniciativas suscitan el interés de administraciones locales, sectoriales y de agencias de desarrollo, como ocurre en la comarca de San Sebastián, donde deciden impulsar un proyecto que las promocioe. Su presencia en la zona en estudio es simbólica y el desinterés de los agricultores tradicionales evidente. Se opta por impulsar nuevas iniciativas con agricultores de origen urbano, a los que se les dota de tierra, formación e incluso se les ayuda a abrir nuevos canales de comercialización. Los resultados avalan la trayectoria de un proyecto que necesita ahora de continuidad.

PALABRAS CLAVE: soberanía alimentaria, agricultura ecológica, joven agricultor, San Sebastián.

SUMMARY: Establishing the foundations of the alternative food model: San Sebastian example

Agro-ecological systems and short food supply chains are configured as an alternative to the prevailing agro-industrial system. Those systems are specified in different initiatives, still incipient, but in continuous development. Also, an increasing number of farmers and consumers are involved in those initiatives. This development raises the interest of local and farm institutions and development agencies, as in the district of San Sebastian where they decide to launch a project that develops this enterprise. Their presence in the area is symbolic and the lack of interest of traditional farmers is obvious. Therefore, they decide to promote new initiatives of agro ecological systems with new urban farmers. They need land, training and even they need help to open new marketing channels and the project guarantees it. The results support the path of a project that needs continuity now.

KEYWORDS: agro-ecological systems; short food supply chains; farm development; Basque Country; San Sebastian.

Ikerketa ugari dira azken urteetan nekazaritzako eredu eta aldaketa sakona proposatzen dituztenak. Hauek, prozesu honetan, nekazaritza ekologikoko estrategiak eta merkaturatze zirkuitu laburrak ingurumen eta gizarte helburuak nahasten dituzte. Fenomeno hau metropoli-eskualdeetan eta inguruko hiri-eremuetan ikusgai daude, non elikagaien ekoizpenaren berrantolaketak iraunkortasunerako lurralde-trantsizioa gidatzen baitu.

Donostialdeko eskualdea, elikadura-sare alternatiboak garatzeko aukerak aurkezten ditu. 320.000 biztanle inguruko metropoli eremua osatzen du, non landa ingurunea hirian eta mendiaren arteko espazioan garatzen da.

Ustiategi ereduak, baserria, gero eta zailtasun gehiago ditu aurrera jarraitzeko, gero eta nazioartekotuta dagoen merkaturatze lehiatzeko, elikagaien banaketa handiak nagusitutakoak. Bere aukera eskasak hurbileko merkatu batek eskaintzen dituen aukerak aprobeztatzean oinarritzen dira.

Eredu berriak, hurbileko merkaturatzea dute abiapuntu, hurbileko harremanak ezinbestekoak dira bere jarraipenerako. Eredu tradizionalak, baserriarena alegia, hauetan aurkitu dezake jarraitzeko aukera bat baina dena garatzear dago oraindik.

Ikusitako egoerek sistemen presentzia oso hasperena dagoela erakusten dute, berriak eta ia inolako ibilbidearekin. Baina paradigma berriak garapen aukera bat izan daitekeela baserri eredurako dudarik ez dago, alternatiba bakarra ohiko produktutik bereizteko eta zuzenean merkaturatzeko aukera ematen dutelako. Ikerketa honek, interes taldeen iritzian oinarritua, Donostiako nekazaritza ekologikoan eta tokian oinarritutako nekazaritza-garapen ereduak proposatu eta gidatzea du helburu.

Bestalde, ez da burutu den azterketa bakarra. Aurreko publikapen batean elikagai ekologikoen diagnostika burutu genuen, Zuazagastik egindako proiektu batean oinarrituta. Oraingo kasuan pasu bat egin da aurre eta Zugazagastiren laguntzarekin, Behemendiren eta Behemendik bideratuta, hiriak eta eskualdeak kontuan eduki beharko litzuztekin oinarriak finkatzen dituzte, benetako alternatiba agroekologikoa, pausuz pausu bada ere, benetan gauzatu izan dadin. Bertan, berez, bere aktoreen hitzetan, oinarritzeko pausuak zeintzuk izan behar ziren finkatu egiten dira. Lan osoa Ager aldizkarian argituratutako publikapen berrian jasotzen da baina, euskal hiritarrak ezagutu dezaten, bertan han botatutako ondorioak eta emaitza bertan laburtzen dira.

1.- Aurrerapen teorikoa: agroekologia, garapenaren alternatiba

Definizioaren berritasuna, nekazal alternatibo elikagaien sare nozioaren inguruan garatzen ari den eremu zabalarekin batera, planteamendu teorikoa ikerkuntzaren helburura hurbiltzea eskatzen du, hau da, nekazaritzako ekologikoa eta hurbileko eredia lurralde honetan gidatzearena. Hori dela eta, lehenik eta behin, ikerketak arretaz aztertzen ditugu, mota desberdinen barruan, gure ikerketa arloan sustatzeko eredia bilatuz. Eredua definituta dagoenean, arrakasta bermatzen duten ezaugarriak azpimarratzea dugu helburu. Ikerketaren emaitzen konparazioa espero den esparru teorikoarekin alderatuko da emaitzen eztabaida atalean.

Azpiegituren sare alternatiboak aztertu duten azterketak hiru ikuspuntu desberdin eta osagarrietan oinarritzen dira eta guztiek kontzeptua ulertzeko laguntzen dute (Di Masso, 2012).

1. Produkzio lerroaren zirkuitu laburra. Iraunkortasun ekonomikoa aldeko borroka nekazarien estilo baten elementu bereizgarria da, natura iturri gisa identifikatu (koprodukzioa eta natura batera eboluzioanetzen), ekoizpen desberdintzea (multifuntzionalitatea), kantitatea eta kalitatea oinarritzen lana eta aberastasun soziala areagotzea (Ploeg, 2000).

2. Aktore-sarearen teoria. Nekazaritzako motei buruzko ikerketak naturaren emaitzak sartzea “aldaketa kulturala” sortarazten dute eta horren ondorioz kontsumo-praktika berriak eta hobi berriak sortzen dira gizartearen. Eskala txikiko eta familia-nekazaritza ekoizteko funtsezkoa da eredu honetan eta bertan ekoizpen ekologikoak leku pribilegiatua hartzen du (Goodman eta Dupuis, 2002).

3. Erroketak Kontzeptua. Eskualdeko edo tokiko mailan gertatzen diren aldaketetan oinarritzen da, baina batez ere, printzipio (etika, kalitatea, gardentasuna, elkarrekikotasuna eta elkartasuna) ekoizpen eta truke-harremanen oinarritzen da. Emaizta zirkuitu laburrak dira, elkarrekintza pertsonalak, elikagai-sistema, trazabilitatea eta prezioak, eta auto-ziurtagiria praktika (Marechal, 2008) barruan elkarrekiko errespetu maila altua bereizten dira.

Hiru planteamenduen konbinazioak elikagai-sistemak sortzen ditu, nekazariak eta kontsumitzaileak berritzaileak ekoizten dituztenean. Prozesu honek ekonomia globalean eragindako presioen erantzunak (Ploeg, 2000) sortzen dituen espazio gisa balio du, produkzio eta kontsumitzaileen arteko zuzeneko harremanak sortuz.

Ekonomia globalari egindako erreplikak hainbat ekimenetan gauzatzen da, asko ekoizpen alderdian oinarritutak (familia-nekazaritza, ekologiko, artisautza ekoizpen, tokiko ekoizpena, integratuta ....), beste batzuk komertzial arloan (identifikazio eta tokiko produktuak sustatzeko, zirkuitu labur bideratutako marketinga, kontsumoa organikoa, iraunkorra ...), besteak ekimen bateratuak, bertan, produkzioa eta kontsumoa nahasten, eta batzuk, are gehiago, ingurumen interbentzioekin nahasten, non nekazaritza erabilerak protagonismoa zentrala hartzen dute.

Aipatutako arrazoi guztien artean ikerkuntzek hiriak hurbileko ekoizpen ekologikoa sustatzeko eskaintzen duten aurrerapen aukerak azpimarratzen dute. Jatorrizko deitura (Alberdi, 2002), nekazari merkatuetan (Mauleón, 2012), denda organikoa (Begiristain eta Badal da, 2015) baina agerikoa da ekoizpen eredu berriak nekazariaren tipologia berri batek zuzentzen dituela eta tradizionalak ez diren kontsumitzaileekiko harremanak (Ruiz Osoro, 2013) aukeratzen dituela bere ekoizpena kontsumitzailearengana iristeko.

Espanian ekimenen ezberdinen analisiak esperientziak alternatiba ugari daudela erakusten du, produkzioa organikoa eta hurbiltasun harremanetan oinarritutak, normalean gizarte mugimenduak bultzatuak, nekazaritza-sistemaren kritika sakonagoa eta gizarte-eraldaketa maila handiagoa bideratutako politika. Esperientzia alternatiboak nekazaritzako eta

elikagaien subiranotasunaren esparru kontzeptuan oinarritzen dira, eta banaketa bideen laburra sustatzea eta kontsumo erreflexiboa antolatzea dute helburu. Donostian gaur egun gidatzeko asmoa duen modelo hau da.

Hiri inguruneen aukerei dagokienez, ikertzaileek arabera gune hauek lehentasunezkoak dira nekazaritzako elikagaien sistema alternatiboak garatzeko. Hiri-ingurunean nekazaritza desagertzen den mugimendu berri bat sortzen da, ikuspegi ekologiko eta sozial batetik, non hiri-nekazaritza garatzea gizartearen premia gisa da. Sozial mugimenduak hasitako elikagai osasuntsuen interes sinple bat baino harago doa eta konfiantza harremanak hurbiltasunean garatu nahi dituzte, nekazaritzako elikagaien globalizazioaren aurrean eta ingurumeneko eta osasuneko kontroleko organismoenganako mesfidantzaren kontra.

Konfiantzako harremanak eraikitzeke kontsumitzailea sensibilizatzea ezinbestekoa da eta hurbil dauden ustiategiak erraztasun gehiago dituzte konfiantzako harremanak egiteko. Espazio metropolitarretik urrun daudenak, ordea, ez dute hain erraz kontaktu zuzenagoa izatea. Distantzia laburrak harreman zuzena errazten duelako.

Aldi berean, tokiko kateak lurralde eta ingurumen globalizazioaren kontrako eskakizun sozialak bideratzeko tresna gisa balio dute, batez ere, biztanleen hiri artean, konpromiso oreka lortu eta paisaiak, kultura eta ekonomia iraunkorreko lurralde metropoli inguruan indartzeko.

Arazo horiek gizarte intereseko ongizatea dela uste duten gizarte-mugimenduen agenda programan integratuta daude. Ondorioz, elikagai ekologikoen kanalak azkar hazten ari dira. Haien forma ugalduta dira eta dibertsifikatu egin dira ekoizpen esperientziak ehunka sortuz eta alternatiba garrantzitsu bat bihurtzeko ekoizlearentzat.

Komertzializazio zirkuitu motzeko kanalak dira bitartekariarik gabe edo gehienez bitartekari bat dutenak, kontsumo eta ekoizleren artean. Baina ikertzaile batzuek definizio hau oraindik gehiago mugatzen dute, ekoizpen eta kontsumo erabakia ekoizle eta kontsumitzaileen eskuetan gelditzen diren guneetara.

Esperientzia berriak nekazaritza konbenzionaletik irizitako nekazariengandik osatuak daude. Hauekin batera batzek zaizkie nekazari berriak, neoruralak, hirietatik zuzen etorritakoak. Denek ekologikoak diren ereduak alde birmoldatzen dira. Orokorrean ohikoenak baino gazteagoak dira, esperientzia gutxiago dute baina gainerakoak antzeko ustiategiak dituzte. Nekazaritza ekologikorako apustua egiten duten arrazoiak hainbat dira, aipatuena, komertzializatzeko alternatiba berriak aurkitzeko, nahiz eta ingurumenaren sentikortasuna eta diru-laguntzak aipatu ohi diren.

Erakundeek paperaren inguruan, nekazaritza ekologikoaren alternatiba bat lortzeko, laguntza aldakorra da eskualde batetik bestera, baina badirudi Europako erdialdeko herrialdeetan handiago dela, besteetan, Españaren kasu, eragin txikiagoa duen bitartean. Ikertzaileek erakunde publikoen inplikazioa nekazaritza eta hurbiltasun eredu baten sustapenean hiriaren inguruko gerriko ekologiko baten jaiotza eragin dezaketela azpimarratzen dute.

Erakundeek, bereziki tokian tokikoek, kontsumitzaile gisa jarduten dute batez ere, gizarte-kontsumoaren kudeaketan. Ekimen mota hau, batez ere, Europan instituzioek bultzatzen dute eta, are gutxiago presentzia duten arren, Espainian ere

Zenbait kasutan, tokian tokiko eta eskualdeko inplikazioak areagotu egiten dira, ekimen berriak garatzeko zuzendaritza eta koordinazio erakundeak sortuz, esate baterako, Erresuma Batuko hiri desberdinetan garatutako "elikadura-batzordeak", eskualdeko eta udaleko gobernuaren ordezkariak, unibertsitateak eta hirugarren sektorea erakundeak, hainbat proiektu ekiteko tokiko janaria edo hirigintza-aldaketa iraunkorra sustatzeko sarbidea

errazteko komunitateko *laborantza lur eta elikagaien iraunkorraren hiriak lurzorua* Elkartea integratuta.

Ekimenen aniztasuna askotarikoa eta askotarikoa da, nahiz eta, batez ere, kontsumitzaile arduratsuen sareak sortzea eta nekazariarekiko harremana indartzea izaten ohi da. Gutxi dira, ordea, nekazaritza sortzeko ahaleginak egiten dituztenak. Nekazaritza ekologiko berrien instalazioa bultzatzea ekimen zaila da, lurzorurako sarbidea behar du, besteak beste. Gutxi dira eremu publikoetan gauzatuko ekimenak, normalean mendietan, hiri presiotatik oso urrun. Bakar batzuk hiriaren inguruan burutu dira, “erabilerarik gabeko espazioetan”, erabilera jakin gabeko solarrak baratza guneak egiteko guneak berreskuratzeko autokontsumoaren bitartez edo nekazal enpleguak sortzeko helburuarekin.

Zaila da hiri-eremuetan Nekazaritza ekologikoaren garapen integrala eta hurbiltasuneko proiektu bat garatzea, prestakuntza eta nekazariak berrirako lurak lortu behar duenez, baita zirkuituak motzak sustatu behar duelako, nekazal produkzio berriari irteera eman behar diolako. Badira zentzu honetan erreferentzia batzuk nahiz ikertzaile batzuk aukera hori aipatzen dutenak, hots, hutsik dauden lur urbanizagarriak egoera ekonomikoaren arabera, hiri inguruko nekazaritza berri bat egitea bideratzea proposatzen dutenak.

2.- Helburuak, irtenbideak eta metodologia

Ikerketaren helburua hiriaren eta inguruaren inguruko ekimen agroekologikoak azaltzea, sendotzea eta garapena gidatzea da. Horretarako, lurralde horretan jarduten duten aktoreekin zuzenean kontsultatu nahi dugu, elkarrizketa egin eta sustatu nahi duten sustapen eredia jaso, talde dinamikaren teknikak erabiliz. Donostiako eremuko ekoizpen ekologikoaren eta hurbiltasunaren diagnostikoa egin nahi zuen lehenengo alderdiak hainbat gai ebatzi zituen, besteak beste:

- Ohiko nekazariaren jarrera zehaztu.
- Ekoizle berrien tipologia, prestakuntza eta interesak aztertzea.
- Erakunde publikoek abian jarritako nekazaritzako lurzoruen sustapeneko politiken emaitzen azterketa.
- Kontsumitzaileekin ekimen berrien gaur egungo elkar eragina

Bigaren helburua, lan honetan espresuki azaltzen dena, hirirako nekazaritzako elikagaien sistema baten garapenari jarraitu beharreko bidea gidatzea da. Proposamen asko hasitako ekintzen ebaluazioaren emaitzak izango dira. Beste batzuek, ordea, orain arte garatu gabeko gaiak eta aktoreak aipatu behar dituzte. Tokiko administrazioak kontsumitzaile gisa jokatzeko eta jokatu behar duen zeregina izan behar du, zein sektoreko erakundeek rol dinamikoa izan behar duten, merkaturatzeko modu berriak hirian aktibatzen ... eta ikuspuntu errealista batetik egin behar da, aktore, ekoizle eta kontsumitzaileek bideragarria dela aintzat hartuta.

Metodologia egokia bilatzeko, parte-hartzaileen parte-hartzea eta ekarpena sustatzen dutenak lehenetsu izaten dute. Partaidetza-metodologiaren garapen gero eta handiagoa da ereduak eta esperientziak sortzen, goranzko plangintza (komunitatearen kontserbazioa, parte hartze garapena ...) adibide gisa. Horrela, lankidetzaren, landa-garapenaren (Leader) edo ingurumenaren kontserbazioan programak parte hartzea diagnostikatzeko metodologiak aplikatzen dira.

Oliva eta Iso (2014), hogeita hamar ikerketa baino gehiago aztertu ondoren, metodologia parte-hartzaileetan oinarrituta, azterketa mota hauetan hiru fase nagusiak laburbiltzen ditu:

lurraldearen diagnostikoa; proposamenak prestatzea eta plana onartzea; eta kudeaketa plana.

Ikerketa hau lehenengo bi faseetara bideratzen da, eta hirugarrena da aztergai dagoen eremuko landa garapeneko kudeatzaileen esku. Donostiako nekazaritza-sare alternatiboek aurkezten duten egoeraren diagnostikoa egiteko ikerketaren lehen helburua, lehentasunezko informazioa da, ekimen horien aurrerapenean eragina duten eragile gisa. Elkarriketa banakako erdi-egituratuak datu kuantitatiboak eta beharrezko funtzio horien bilakaera beharrezkoak diren kontraste kualitatiboak eskaintzen dituen teknika gisa erabiltzen da.

Bigarren helburua, Nekazaritza ekologikoaren alternatibaren gida lana egitea, talde dinamikaren bitartez burutuko da, zenbait kasutan dute erdi-egituratutako banakako elkarriketak burutuz osatuko dira. Hau da lan honetan gehien bat jasotzen den atala, aurreko publikapen batean (Alberdi, 2016) diagnostikoa jaso zen eta.

Taldearen dinamikak modu berean egituratzen dira, nahiz eta eragiketa taldearen dinamismoari egokitzen zaion. Parte-hartzaileak lan arlo horretan, beren iritziz nekazaritza ekologikoaren alternatibak garatzen zentratu behar, behin adostasuna lortu ondoren hobekuntza guneari dagokion zelula idatzita gaineratu.

Talde dinamika hauek 2016ko bigarren erdialdetik aurrera burutu dira. Publikapen honetan aurretik egindako diagnostikoa laburtu eta hirietako eragin talde nagusia egindako proposamenak jaso egiten ditu. Aurretik aipatu dugun bezala, ikertzaileek lan hau osorik ikusi nahi badute bibliografian aipatutako diagnostikoa, Lurralden argitaratuta eta ekimen programazioaren dinamika, Agerren azaleratutakoa, kontsultatzea proposatzen diogu. Artikulu honetan azken hiru urteetako hausnarketaren laburpena, errezenzio moduan egitea du helburu.

3.- Merkataritza bidezko merkaturatze bide laburrak konprometitzen duen barazkigilea: diagnostiko emaitza.

Jarraian, Zuazagastirekin batera egindako diagnostikoaren ondorioak jasotzen ditugu. Aipatutako bibliografian konzeptuak eta burututako ekintzak zehatzago jasotzen dira. Kasu honetan, interesa ondorioetan jartzen dugu.

Hauen arabera, ekoizpen ereduaren eraldaketa eta ekonomiaren trantsizio sozial eta ekologikoa beharrezkoa dira nekazaritzaren eta gizartearen etorkizuna irudikatzen. Eraldaketa honen helburu izango da sektore iraunkorren aldeko apustu ekonomiko eta politikoari esker enplegua sortzea.

Donostiako Udalaren aldetik, lehen sektorea bultzatzeko asmoa irmoa da eta nekazaritza lehentasun gisa du. Honen isla dira bere jabegokoak diren lurren lagapena eta Donostiako Sustapenaren bidez sortu den GuztiOna nekazaritzako elikagaien klusterra. Sektoreko 130 agente baino gehiagoko lankidetzarekin tokiko produktuak sustatu, sektoreen artean sinergiak ezarri, proiektuak bultzatu eta enpresen lehiakortasun indartzea dituelarik jomuga.

Norabide honetan txertatzen da Enplegu Berdea laguntzaren bidez urte betez landu den proiektuaren norabidea. Bertan Lan arloak hurrengoak izanik:

Urrullo, Muñozabal eta sor daitezkeen agroaldeetako ekoizleen ekoizpena merkaturatzeko bideen bilaketa eta dinamizazioa: ustiattegietan salmenta zuzena, kontsumo taldeak, bertako ekoizpenen azokak, denda txikiak, ostalaritza, e.a.

Muñozabal eta Antondegiko nekazal lurak erabili nahi dituzten nekazarien bilaketa prozesuaren dinamizazioa.

Helburua, bertako sare ekonomikoa indartu eta lurraldeko autonomia garatzea da, nekazaritza jarduera eta tokiko merkataritza bide laburrak bateratuz. Zentzu honetan komertzializazio arloan pausoak ematen saiatu da nekazari berriak izanda zituzten gabeziak lantzeko asmoz. Jarraian aipatutako gaiak landu dira:

Kontsumo taldeak. Talde hauetako ekoizle eta herritarrekin hainbat elkarrizketa egin dira beraien egoera ezagutu, egon daitezkeen beharrak detektatu eta kontsumo taldeen artean elkarlana sustatzeko bideak bilatzeko helburuarekin. Beharren artean herritarren edo kontsumitzaileen fideltasuna lantzea da azpimarratutako puntuetako bat. Talde horietatik hainbatekin egonkortze lanketa burutu da, kasu denetan taldera jende gehiago batzeko hitzaldi-bilerak egin direlarik.

Horrez gain, eta taldeen arteko elkarlana sustatzeko asmoz taldeetako ekoizleekin hainbat bilera burutu dira hau nola landu aztertzeko. Bilera hauetan elkarlanerako gogoia eta beharra ikusten diren arren, egunerokoan errealitatea bestelakoa da eta talde bakoitzak bere barne dinamika darama, gainontzeko taldeekin duen harremana txikia izanik.

Aurtengo urtean, Donostian beste talde bat hasi da martxan Kafe Botanika tabernaren inguruan. Aurrera eramandako prozesua aurrez aldetik erata dauden taldeen antzekoa izanda: lehen hitzaldi bat, bi-hiru barne bilera eta baratzerara bisita. Honez gain, beste bi-hiru lekuetan hainbat herritarren aldetik interesa detektatu da, baina lan dinamika motelagoa izaten ari da, hala nola, Loiola eta Loiolako Erribera auzoak, Añorga, ... Kontsumo talde hauez gain, Donostian antzeko ekimenak aurki ditzakegu, aipatzekoak dira: Uztaro kooperatiba, Otarra Bioelkartea, Karabeleko ekonekazaritza etxaldea, saskien zuzeneko salmenta, ...

Ostalaritza. Ostalaritza sektorearekin egiten ari den lanketa zuzeneko da, hau da, bertako produktu ekologikoa beraien egunerokoan sartzeko interesa izan dezaketen hainbat jatetxe-taberna detektatu eta banan banako lanketa ari da burutzen. Aurrez aurreko lehen elkarrizketa bat egiten da eta benetan interesa eta prestutasuna azalduz gero ekoizleekin jartzen dira harremanetan.

Lanketan zehar ikusi diren hainbat behar eta ezbairen harira, ostalari eta ekoizleen arteko topaketa bat antolatu da, era honetan lanean ari diren ostalari baten eta baserritar baten esperientzia ezagutu eta ez bai horiek erantzuteko asmoz. Topaketa hauetatik, epe motz eta ertainean bi sektoreek jorratu beharreko hainbat aspektu ondorioztatu direlarik, hala nola, eta alde batetik, produktoreen aldetik komertzializazioari eman beharreko garrantzia ematea, izan produktoreen arteko koordinazioa hobetuz, merkaturatze kanalaren araberako prezioak definituz, ... Eta ostalarien aldetik,, garaian garaiko eta bertako produktuaren inguruan formatuz eta guzti hori gizar-teari komunikatuz.

Hotelen sektoreari dagokionez, ostalarien antzera lanketa banakakoa eta zuzeneko da. Une honetan, hotel bakarrarekin ari da, egunero eskaintzen dituzten gosarietan bertako produktu ekologikoaren aukera barneratzeko helburuarekin. Kasu honetan ere hainbat bilera burutu dira nondik hasi, pausuak nola eman eta komunikazioa ere lantzeko asmoz.

Katering eta Vending zerbitzuak. Udal administrazioan, udal bileratan eskaintzen den catering edo degustazio zerbitzuetan bertako produktu ekologikoa txertatzeko bideak aztertu dira. Horretarako udaleko hainbat sailerako teknikariek bilera bat egin da bide zuzena zein izan daitezkeen detektatu asmoz. Eta hau burutzeko bide egokia instrukzioa izan daitekeela adostu da.

Udal eraikinetan dauden vending makinetan bertako produktu ekologikoa gehitzea garrantzizkoa deritza, Donostiako udalak vending osasuntsuengatik egindako apustuarekin bat etorriz. Honi nola heldu erabakitzeko udaleko administrazio zerbitzuetako teknikariek lehiaketako publikokoan oinarriak berrikusi eta irizpide berriak lantzea aurreikusten da.

Saskiak. Saskiak enpresetan Donostiako Sustapeneko enpresa zentroetan bertako barazki ekologikoz osatutako saskien eskaintza egin da eta horretarako Urrulloko bost ekoizleren elkarlana bilatu da. Eskaintzaren emaitza baxua izan da, baina. Beraz, lanketa zuzenekoa izan da interesdunekin.

Ez da era honetako lehen esperientzia, Gureak taldeak ere bere langileen artean hamabost egunean behin saskia eskuratzeko aukera ematen du. Hala ere, kasu honetan eta produktu freskoarekin hasi baziren ere, egun gehiengoa produktu elaboratua edo kontserbatan eskaintzen da.

Karabelekok ere bide hau jorratu nahi du, eskaintzen dituen gutxi gora behera 100 saskietatik %25a edo enpresa zentru bati bideratzeko asmoz.

Enplegu berdearen baitan, eta Guztiona eta Behemendiren gidaritzapean eta elkarlanean aritutako bederatzi hilabete hauek elikadura burujabetza eta nekazaritza ekologikoaren esparrua Donostian nola dagoen ezagutzeko balio izateaz gain, hainbat ahulezi edo gabezi ikustarazteko balio izan du, bide honetan lanean jarraitu beharra dagoela ikustaraziz. Bi puntu dira arretaz jarraitu beharrekoak, batak bestea baldintzatzen duelarik.

Lehenengoa, ekoizle berrien ezarpenean, aholkularitza eta euskarri lana eginez bai ekoizpen alorrean, bai merkaturatzean ere.

Eta bigarrena, merkaturatze bideen zabalpena eta aurkikuntza, ekoizle zein zuzeneko kontsumitzailearen aldetik, elkar harreman hori sortzeko esparruak ahalbidetuz.

Beraz, hasten eta hazten ari den elikadura burujabetzaren inguruko mugimendu honek bilakaera positiboa eta emankorra izan dadin ezinbestekoa da mugimendua ezagutu eta dinamizazio lanean arituko den erreferentzialtasun bat egotea.

4.- Garapen aukera ugari duen nekazaritzako elikagaien sistema berria

Bigarren helburua, hirian nekazaritzako elikagaien sistema bat garatzeko bidea gidatzea, talde dinamiken antolaketan oinarritzen da, hiru mota desberdinetan banatuta, erdi-egituratutako elkarriketetan zenbait kasutan osatua. Esan den bezala, Agerren argitaratutako lan zehatzago baten ondorioak jasotzen dira atal honetan.

4.1- Administrazioaren eta erakunde sektorialaren parte hartzea aurrerapen agroekologikoari aurre egiteko proposatzen dute nekazariak

Lehenengo tailerrera hiriko inguruan baserria duten nekazari ekologikoak gonbidatzen dira. Guztira 12 parte-hartzailei deitzen zaie, baina, azkenik, 6 bakarrik hartzen dute parte. Eztabaida diagnostikoaren emaitzen laburpenarekin hasten da.

Tailerraren parte-hartzaileen egungo egoerari buruzko ikuspegia partekatua izan ondoren, zortzi bloke edo hobekuntza-eremuak adostu zituzten, adostasuna bikoteka lehentasuna emanez (taula 1). Parte-hartzaileek aukeratutako lehentasun ordena azpimarratzen du, alde batetik, proiektu berriak abiarazteko indarrak antolatzeko eta bateratzeko beharra. Bestetik, administrazio publikoen eginkizuna eta erabakien egokitzapena.

Administrazioari aldeko apustu argia eskatzen diote nekazariak, eredu agroekologikoetara joateko, bi esparrutan bereizita. Alde batetik, sektorekoa, produkzio tipologia bultzatzen duen nekazaritza politikarekin konpromisoa hartuta, sistema tradizionala eredu agroekologikoetara bihurtzea erraztuko duena. Bestetik, produktu agroekologikoen kontsumoa bultzatu behar

da, gaitasunen (gizarte kontsumoa) duten zentroekin hasita. Labur esanda, modu batean edo bestean interferentziak sor ditzaketen eremuetan jarduteko gonbidatzen zaie.

Beste alderdi aipagarriena, nekazaritza sektorearen antolamendua, nekazari horiek mugitzen diren banakako esparrua gainditu beharra dute eta horrek, emaitza ekonomikoak hobetzeko ekimenak abiaraztea eragozten du. Antolakuntzarik eza, parte-hartzaileen arabera, bestelako alderdiak ere eragiten ditu, bereziki politikoak, administrazioaren eta gizartearen presioaren aldeko talde baten gabeziaren ondorioz.

Lurzoruen hornikuntza politikan burututako nekazaritza-politikak, eztabaidan nabarmenduak, ez dira lehentasunezkoak, lerro honen garapenari dagokionez, administrazioek funtzio agroekologikoen garapenari dagokionez duten posizioari lotzen zaionez geroztik. Hau hola bada, lerro mota hau argi eta garbi jasoko da.

Taula 1. Hobekuntza arloak, nekazal sektorearen arabera. Urtea 2017

Binakako priorizazioa	Nekazal populazio aktiboa	Lan carga	Nekazal sektorearen antolaketa	Kontsumitzaileak	Komertzializazioa	Prezioa	Erakunde eta administrazioa	Lur politika
Nekazal populazio aktiboa	■	CT	OS	CN	CM	P	A	S
Lan carga (CT)		■	OS	CN	CM	P	A	S
Nekazal sektorearen antolaketa (OS)			■	OS	CM	OS	OS	OS
Kontsumitzaileak (CN)				■	CN	P	A	CN
Komertzializazio(CM)					■	P	A	CM
Prezioa (P)						■	A	P
Erkunde publikoak (A)							■	A
Lur politika (S)								■

	Hobekuntza gunea	Lehentasunaren frekuentzia
1	Erakundeak eta administrazioa	6
2	Nekazal sektorearen antolakuntza	6
3	Prezioa	5
4	Kontsumitzaileak	4
5	Komertzializazioa	4
6	Lur politika	2
7	Lan karga	1
8	Populazioa aktiboa	0

Iturria. Ekoizleekin egindako tailerraren ondorioz egina

Nabarmendutako hirugarren eremua marketinarekin loturiko atal bakar batean bil daiteke. Kontsumitzaileen konfiantza lehenetsiz, batez ere kontzientzia gehien duen segmentuarena, prezio duin bat lortzeko modu zuzena delako, eta jendea gero eta gehiago batu proposatutako kontsumo berriei bide gisa.

4.2.- Administrazio eta Ekoizleen Elkarrekin abian jarritako ereduaren aurrera egitea aurreikusten dute

Ikerketaren esparruan, tailer bat antolatu da, sektoreko administrazio, tokiko eta landa garapenerako agentziak eta ekoizle ekologikoen elkarrekin teknika-erkin.

Partaideek diagnostikoaren emaitzak berresten dute, nekazaritza ekologikoaren oinarriak identifikatuz, hau da, gazte, hiritarra, baliabide gutxi eta oraindik hutsuneak euren prestakuntzan dituzten profila. Era berean, beren ekoizpen orientazioa hortogintza dela berretsi dute. Lurraren inguruan, sektore hau profesionalizatzea dela helburua azpimarratzen dute.

Neurri guztiak bizigarria izan daiteken eredu bat gauzatzeko erreferentzia gisa hartzen dira, tipologia eta gutxieneko lurralde-oinarria, eta eredu produktiboa hobetzeko nola jokatu. Horien artean azpimarratzen dugu honako hauek:

Nekazal funtsaren papera ezinbestekoa da lurralde helburu honetarako jarri ahal izateko. Egun burutu diren lanez gain tokiko erakundeekin elkarlan hurbilago sustatzea egoki ikusten da, lur boltsak izan ditzaketelako eta paper garrantzitsua jokatu dezaketelako lur pribatuak inkorporatzeko. Lursailak eskainiko dira, batez ere baratzezaintzarako, gutxienez Ha. bateko sailak eta gutxieneko hamar urteko arrendamendua gomendatzen dute..

Ekoizle gazteak profesionalizatzeko egun indarrean dagoen beka programa luzatzea proposatzen da, urte bete edo bi urteko iraupenera, negozio plana burutzen den bitartean ezinbesteko esperientzia ematen duelako.

Ekoizle berriaren aholkuak eta jarraipena, batez ere nekazari gazteak, monitore arduradunaren izendapenarekin batera, ustiapen mota horri aurre egiteko aurrerapen garrantzitsua da. Galdetegi teknikoak, ekoizpenarekin lotutako arazoak, batez ere jarduera hasieran, sustatu beharko lirateke.

Lehenengo instalazioko laguntzak eta diru-laguntzaren portzentaiak egoki iruditzen zaizkie nekazari gazteei dagokienez. Baina Gazte Planaren programan parte hartu ezin duten ekoizleentzako lehenengo instalazioa, laguntza zuzena, laguntzea proposatzen da.

Tailerrean beste arloko ideak ere jorratzen dira, bereziki komertzial beharrak. Baina parte hartzaile beraiek bere ezjakintasuna arlo honetan garbi adierazten dute eta hau dela eta, beraiei dagokien arloan zentratzen dira soilik.

Tailerra bukatzen denean, argizariaren ideia nagusiak biltzen dira eta emaitzak nabarmentzen dira. Horretarako, parte-hartzaile bakoitzak lehenetsuneko hiru baieztapen aukeratzen ditu (ikus 2. taulan).

Azken ebaluazioan lortutako emaitzak agerraldi agroekologikoen aurrerapenari buruzko erakundeekin eta nekazaritza elkarrekin buruen kezkek eta erronkak agerian uzten dira. Lurraren gozamenarako sarbidea funtsezko zeregina da Lurreko Funtzak, erronka berri bati aurre egiteko, lur pribatuaren mugikortasuna aurrezteko, lurzoruko publikoetako poltsak gero eta urriagoak direnean. Prestakuntza integrala azpimarratzeko beste oinarrietako bat da, laguntza eta laguntza egokia behar duten prozesu batean, produkzio proiektuaren heldutasunera arte. Azkenik, administrazio baten inplikazioa produktu ekologiko eta lokalaren eskatzaile gisa, eredu agroekologikoa sustatzen lagunduko duen motor bat.

Taula 2.- Erakunde eta elkarteekin izandako priorizazioa. Urtea 2017

LURRA	REPETICIÓN
Elkartu Solairuaren Fondoa produkzioarekin eta salmenta puntuen aukerarekin	0
Lurrera alokatzeko beharra lantzen	0
Solairu pribatuak (mugikortasuna, alokairu txikiak, zergak)	7
Lurralde-base gehiago (existitzen diren esperientziak) lortzeko.	1
KOMERZIALIZAZIOA	
Aurkeztu tokiko produktuaren salmenta puntuak	0
Erosketa publikoa: ikastetxeak, egoitzak	4
Legez arautzen da tokiko produktuen ehunekoaren erosketa	6
PRESTAKETA	
Produktuen balorazioa	1
Elkarteen eta erakundearen prestakuntza	2
Beharrezko prestakuntza eta aholkularitza	1
Aholkularitza etengabea eta prebentiboa	1
Prestakuntza integrala (bekak, autoikaskuntza, merkataritza profila)	4
BESTE	
Bilatu laguntza eskuratzeko soluzioak (nekazari gazteak, laguntza plana)	2
Bilatu laneko aliantzak	0
Erreleboarekin lan egitea	0

Iturria. Ekoizleekin egindako tailerraren ondorioz egina

4.3.- Tokiko ekoizlearekin lan egiteko prest dagoen kontsumitzailea

Ikerketaren atal honetan ekoizle eta hostalariten iritzia jasotzeko zuzendutako tailer baten bitartez hurbiltzen gara, eta elkarrizketa sakonak burutzen dira kontsumo taldeen eta kontsumo sozialaren aurrerapen aukerak aztertzeko. Praktiken helburua, merkataritza alternatibak bilatzea dira. Aldi berean, nekazari berri honen merkaturatze lehentasunak adierazten dira, hau da, iraunkor izateko ibilbidea duten proiektuen aldeko apustua, kontsumitzaileen zuzeneko harremana eta uztako prezio garbiaren eskaria hobetsiz.

Lau ekimen aztertu dira (6. taulan), ondoren, bi hauen ekarpenak garatu ditugu, kontsumitzaileen taldeen berpizpena eta konprometitutako sukaldeko sarea sortzea taldeen arduradunekin elkarrizketatutako erdi-egituraren bidez, kontsumoa eta zaharberritze tailerlean.

Kontsumo taldeek, kanal nagusia eta eremu horretan jarduten duten nekazari ekologikoek lehentasuna duena, ez du bere momenturik onena bizi. Kontsumitzaileen taldearen antolakuntza eta inplikazioa eza agerikoa da eta, horregatik, sinesgarritasuna asko hazten da.

Taula 3. Agoekologiko sarea sortzeko aportazioak. Urtea 2.017

KONTSUMO TALDEAK		
Egoera-Helburua	Problematika	Proposamena
Hazkunde bizkorra Helburua: moldatzea	Konpromiso eta autoantolaketaren falta Mesfidantza	Kanpo dinamizazioa Eskaintza erakargarria egiteko ekoizleen artean kolaboratu
GIZARTE KONTSUMOA		
Hazkunde aukera gutxi duen ekimena. Helburua: esperientzia berriak irekitzea	Gestioa zailtzen duen autonomi eredu	Proiektu bat abian jarri besteetarako eredu izan daitekena
KONPROMEZUZKO SUKALDEA		
Eskakizun puntuala eta informala Helburua: sukaldariarekin eta sukaldarirako lan egin	Lan egiteko ere planifikazioa sailtzen du Nekazariak ezin dute eskakizun puntualeri aurre egin	Konfiantzazko harremana sustatu Ekoizle ezberdinen generoa komertzializatu ekoizle baten bitartez
KOMERTZIO GUNEETAN BANAKETA		
Eskari puntuala. Helburua: dinamika iraunkorra hasteko.	Kontsumitzaileak ez du produktu ekologikoa baloratzen. Komertzioak prezio politika aplikatzen du	Barietatea eskeini zentroaren indikazioak jarraituz Aurreko adosmenak lotu

Proposamenak ez ziren asko, baina horietako batzuk hausnarketa merezi dute, kanal horri esker, elkarriketatuen arabera, hedapen aukerak lortu daitezkeelako. Hala ere, hirian talde hauek aurre egiteko ezinbesteko erronkak finkatzea dute. Horretarako, elkarriketatuek bi ekintza aurreikusten dituzte:

Taldeen dinamizazioa. Horietako bakoitza aurkezten duen egoera aztertu behar da, taldeko traktore lana egin dezaketen pertsonak antzeman, pertsonen batasunaren lana berrantolatzeke eta ekoizlearekin harremanak sendotzeko, hazkundearen bide gisa konfiantza eta konpromisoa elkarren artean.

Ekoizleen arteko lankidetzak kontsumitzaileen taldeen hornikuntza areagotzeko eta erakargarriago bihurtzeko. Nahiz eta honetarako logistikako zentro bat izatea komeni, saskietan (gaziak, esnekiak, olioak ...) nekazariak ez diren produktu ekologikoak eskaintzeko, nahikoa izango litzateke nekazari ezberdinen arteko harremanak areagotzea,

eskaintza osagarria eskaintzea eta ekoizleek talde bakoitzari egiten dioten aldizkako komunikazioetan argitaratzea.

Taldeak sortu eta lan dinamika hasten denean, beren autoorganizazioan oinarriturik, hiritarrentzako komunikazio-prozesu berri bat sortu daiteke eta talde berrien sorrera proposatu.

Sukalde sare konprometitu bat sortzea hotelaren industrian modu ohikoan egokitzeko nekazari berriek eduki dezaketzen zailtasunekin topatzen da, baldintza zehatz eta berehalako beharrak asetzeko, ekoizleak ekoizpenean aurreikusitakoa ereduaren nahiarekin topatuz. Ezarritako eztabaida, nekazaritzako sektorearen aukerak eta ostalaritza sektorerik konprometituena dutenen artean oinarrituta, proposatutako eredia moldatzea lortu da. Sortutako aportazioaz gain, Begiristain eta Badalek egindako lanaren aportazioak jasotzen ditugu. Ondorioak jarraian jasotzen ditugu

Hainbat jatetxeen artean logistika sistema eraginkorra diseinatzea, jatetxeen beharrei erantzunez beharrezkoa ikusten da. Horrek hoteleko bariatate eta espezifikotasunaren eskaera erantzuteko aukera emango luke eta ekoizleen artean komunikazio handiagoa izan beharko luke.

Ekoizle eta jatetxeen arteko konfiantza eta hurbiltasunaren inguruko erlazioak sortzea, konplexutasun sentimendua eta proiektu komun baten parte izatea. Honek konpromiso batzuetan sakontzena eskatzen du:

Prezioen gaia arazo eta mugen analisirako gehien errepikatzen dena da. Hala ere, ikerketan parte hartu duten jatetxeek, barazkien kasuan, kostu gehigarriak onargarriak direla onartzen dute, egungo gastu zati txikiak baitira.

Ekoizpen eta kontsumoa berritzeko kolektiboko kanalaren planifikatzea posiblea den ala ez sortutako beste galdera bat da. Konprometitutako sukaldeko sarea sortzen denean, jatetxeek epe ertainerako konpromisoa hartuko duten mahai gainean jarri beharko litzateke eta, horrela, bi aldeek erantzukizuna izango dute. Hau konfiantzazko eta plangintzaren produkzioaren harremana izango litzateke.

Bezeroen eskakizun puntuala, ostalaritza-sektorearen tipikoa, ez da ahaztu behar, eta gaur egun lanean ari den espezializatutako kooperatiba baten bitartez osatu daiteke, beti beste ekoizle batzuekin lankidetzan aritzen bada, eskaintza ahalik eta zabalena izan dadin. Gaur egun, kooperatiba hau lanbide komertzialean aritzen da, banatzaile indibidualak nekez asebetetzeko dutena elkarturik ez bada.

5.- Eztabaida eta ondorioak

Ikerkuntzak, aurkeztutako testuinguru teorikoa baieztatzen du, partzialki bederen, batez ere hiri inguruko nekazaritzaren desagerpenaren inguruan egindako erreferentziak eta nekazari konbentzionalak nekazaritza ekologikorako bidea egiteko azaltzen dituzten oztopoak.

Agian errealitatea hau gauzatzen delako, hots, nekazarien interes falta, aurkeztutako adibidea ekarpen nagusia, sinple eta erraz exekutagarria, nekazaritza ekologikoaren sustapen eredu berri bat proposatzea da, batez ere higiezinaren krisiaren testuinguruan, Espainiako hiri askotan murgilduta.

Donostiako eremuko nekazaritza-eredu ekologiko baten proposamena hainbat emaitza berri eskaintzen ditu, lehenik eta behin, nekazal alternatiba ekologikoa bideratuko duen

ekoizlearen aukeraketa. Jatorri tradizionalaren desinteresak hiri-jatorriko nekazari, gazte edo bitarteko adineko nekazari berri bat sortzen du, edo, gutxienez, hiri-jarduerarekin lotuta. Aktoreek, gutxienez epe ertainean, nekazaritza ekologikoen aleak handituko dituzten ekoizleak izango dira. Ereduak bereizten dituen gainerako neurrien zati handi batek aurreikusten dituen premiei erantzuten dio.

Nekazari edo neoruralen birziklapenei zuzendutako beste ikerketak ez bezala, Donostialdean nagusitzen den ekologi ereduaren aldeko ekimenetan hiri jatorria du. Honek, jabetza-ondasun produktiboak falta ditu, hirian bizitzen jarraitzen du eta nekazaritza sustatzen du. Beste tipologia bat da, hiria uzten zuen nekazariarekin alderatuz. Nekazari berri honek hirian bizitzen jarraitzen du baina nekazaritzan lan egiten du eta nekazaritza da bere ogi bide bakarra.

Nekazari berri hauentzat lurzorua esleitzea funtsezko politika bihurtzen da. 19 ustiatzeen dagoeneko instalatu dira eta orain arteko partzelen zesio politikarekin jarraitzea proposatzen da, Udala partaide bilakatuz gero, jabe gisa eta jabe pribatuarekin hitz egiten hasteko giltza izan daitekeelako. Agroaldean politikak lursail bakoitzeko gutxieneko tamaina konfirmatzen du, partzela bakoitzak behar duen dotazioa, nor dinamizatuko duen baieztatzen, nola finantzatu, zein asesoratu, zer ekoizpena bultzatu behar duen ...

Agroaldea edo baratze poligono kontzeptua beste proposamenez ezberdintzen da, hala nola hiri-lorategi edo parkeak, hartzaileak izaera profesionala duelako, eman behar duen diru sarrera ekonomikoak soldatu duina lortzeko adina eman dezaketelako. Ezta ere ez da kasualitatea kontzeptu hori zer lurralde mota garatzen den, hiri-espazio bat, lurzoru gutxi erabilgarria duena eta bertan, industria-tradizio dagoeneko laurogeita hamarrekoko hamarkadaren bultzatu duen eredu, industrialdea, argi eta garbi inspiratzen duen agroaldearen kontzeptua (Alberdi, 2005).

Ekoizpen ereduaren Donostiako eskualdean nekazaritza ekologikoaren alternatiba definitura baldin badago, bigarren zutabea, tokiko kontsumoa sustatzeko politika, oraindik garatu beharreko arloa da.

Produktu ekologikoaren bide komertzialak murrizak dira. Militante kontsumitzailearen eta kontsumo taldeetan oinarritzen da eta hauekin batera sukaldari batzuk beren negozioaren berezitasuna ekoizpen ekologikoa dutenak eta txiki batzuk ekimen publikoa txiki batzuk, ekoizpen lokala eta ekologikoan oinarritu direnak.

Komertzializazio bideak eta ziurgabetasunaren egoera bat egiten du Euskal Herrian eta Espainian topatzen dugun egoerarekin. Hala ere, esperientziak irakasten du Donostia dauden merkataritza alternatibak nahikoak dira nekazari berriak produktuaren irteera emateko eta, beraz, instalatu diren ustiatze gehienak, denak ez badira ere, aurrera jarraitu dezaten.

Hala ere, aurrera egiten ari den bidea aurrerapen progresiboa baina motela erakusten du. Eraiki Benetakoa Nekazaritza ekologikoaren alternatiba bat eraikitzeak aukera bat behar litzateke konbentzional ekoizlea inplikatu beharko litzateke eta produktua gehitu baina aukera hau baztertu nekazari tradizionalak baztertuta dute, ekoizpen handiko eredu baten aldeko proposamen irmoa mantentzen dutelako.

Nekazaritzarik ezaren mugak direla jakitun, erabakia zuzenena produkzio ekologikoa eta tokiko ekoizpena gehitzen jarraitzea da eta lan honetan administrazioa rol transzendentala izan dezake. Horrek laguntza politikoa zuzena eta eskala desberdinetan urratsak ematea eskatzen ditu.

Lehenik, tokian edo udal mailan, gutxienez bi lehentasunezko pausoekin:

Dinamizazio lana sustatzea. Gomendagarria da produkzio ehuna etengabe sustatzea eta, aldi berean, tokiko merkataritza aukerak sustatzea.

Dinamizazio proiektu zehatzak gauzatu, lur publikoaren eskaintza eta prestakuntza antolatuzetik hasita, hala nola, merkataritza-ehuna eta ekoizle arteko elkarlanerako ekimenak lortzeko bideratuak beste batzuk.

Bigarrenik, lurralde mailan, probintzia edo autonomia izan daiteke, baita ikuspegi bikoitza ere.

Sektorekako erakundeen dirulaguntzak, herri dinamizazio lur politikak sustatzea, gazteak erakartzeko nekazaritza eskolatik sustatu, nekazaritza ekologikoari dirulaguntzak espezifikoak eskaintzea, salmenta eta zuzeneko marketina, hala nola eraldaketa zentro gisa hobetzeko azpiegiturak sortuz eta produkzio organikoaren onura osasuntsuak ezagutzera ematea.

Kontsumo publikoko zentrozen arduradunek, menuko produktuaren eta tokiko produktuen ekologiararen kudeaketa.

Eragile desberdinek egindako proposamena ez da originala edo eleberria. Badira tokiko elikagaien adibide asko non udalak eta erregioak funtzezkoak diren, eta bertan, entitate publikoek nekazariak, hirugarren sektoreko ordezkariak, auzoko erakunde eta are unibertsitate produktu jasagarri eta tokiko kontsumoa sustatzeko koordinatzen dituzten.

Elementu guzti hauen konbinazioa alternatiba agroekologikorako garapen ikuspegi interesgarria eskaintzen du tokiko eta eskualde mailan, baina konbentzioa orokorra bada eta tresnak modu egokian aktibatzen badira bakarrik. Eta horien artean, koordinazioa funtzezkoa da. Eta mahiak antolatuz (hostalari eta nekazariak, administrazioa eta elkarte, bizilagun eta nekazari ...) non tresnak forjatzen joan daitezken, aurkitzen ditugu elikagai alternatiba dinamizatzeko bide nagusia. Mahia hauek, kontzientziatzeko kideekin osatuta daude, jakintza, laguntza eta konpromiso guneak, proiektuen jatorria eta ekoizle eta kontsumitzaileen arteko konfiantzazko harremanak ezartzeko gune ezin aproposak dira..

Ikerketaren emaitzak aztertu ondoren, tokiko ekimenak bultzatzeko nekazaritzako ekologiko integrala sustatzeko hirian, lurzorua, ekoizpen eta kontsumo-esperientzi globalak bultzatuz, alternatiba agoekologikoa bideragarria da. Hiri kanpoaldeko espazioetan eraikuntza zain dagoen hirigunea edo urbanizagarria den lurra ugaria da eta partzela hauek kasu gutxietan eraikiko dira. Lurzoru horien alternatiba bat da nekazaritzari eskaintzea, enplegu programak eta tokiko botere iraunkorrerako planak sustatuz, ekoizle, kontsumitzaile eta administrazio arteko lankidetzak dinamika berri bat bultzatuz eta modu horretan bakarrik gauzatuko dira nekazaritzako elikagaien alternatibarutz eman daitezken pausu eraginkor eta iraunkorrak.

ERABILITAKO BIBLIOGRAFIA

Alberdi, J. C. 2001. "Urbanización de la sociedad agraria vasca: el caserío del periurbano de San Sebastián". *Geographicalia* 40:101-122.

Alberdi, J. C. 2002. "Calidad e identificación en el desarrollo de la horticultura del País Vasco". *Espacio Tiempo y Forma. Serie VI, Geografía* 15:29-50

Alberdi, J.C. 2005. "El polígono hortícola en el País Vasco como interpretación de las iniciativas territoriales industriales". *Investigaciones Geográficas* 37: 27-74.

Amat Montesinos, X. 2014 "Los límites del ladrillazo en la Costa Blanca: decrecimiento y renovados paradigmas". En: *Territorios inconclusos y sociedades rotas*. Comunicaciones: XII Coloquio y Trabajos de Campo del Grupo de Geografía Urbana (AGE), Madrid y Castilla La Mancha, 11-14 de junio de 2014. Madrid. Asociación de Geógrafos Españoles, 11 p.

Armesto López, X., y Gómez M. 2016. "Restauración local y productos alimentarios. La situación en la comarca del Moianès (Cataluña)". *Ager: Revista de Estudios sobre Despoblacion y Desarrollo Rural* 21:1-30.

Begiristain, M. y Badal, M. 2015. "Diagnóstico del sector de la agricultura agroecológica y estrategias para impulsar los circuitos cortos de comercialización. a través de la restauración colectiva". *Biolur*. Bergara (Gipuzkoa). 83 p.

Boza, S. 2013. "Incidencia de las políticas públicas en la evolución del sector agrícola ecológico: el caso de Andalucía, España". *Cuadernos de Desarrollo Rural* 10: 291-310.

Cabanes M y Gómez J.M. 2014. "Economía social y Soberanía alimentaria. Aportaciones de las cooperativas y asociaciones agroecológicas de producción y consumo al bienestar de los territorios". *CIRIEC-España* 82: 127-154.

Calle, A., Montiel, M. S., Sánchez, I. V., y Hernández, D. G. 2009. "La desafección al sistema agroalimentario: ciudadanía y redes sociales". En *I Congreso español de Sociología de la Alimentación*. Vitoria.

Corrochano C. 2010. "La vitalidad del sector agrícola en el área metropolitana Viena. Del apoyo político a un sector en decadencia a la conciencia ciudadana de los valores sociales y ambientales de su agricultura". En *El espacio agrícola entre la ciudad y el campo*. p.271-285. Madrid.

Di Masso M. 2012. "Redes alimentarias alternativas y soberanía alimentaria". Universidad Autónoma de Barcelona. Barcelona p. 241. url: http://publicacions.uab.es/tesis/fitxa_web.asp?ID=6141

Egea-Fernández, J. M. y Egea-Sánchez, J. M. 2012. "Canales cortos de comercialización, soberanía alimentaria y conservación de la agrobiodiversidad". En *Actas del X Congreso de Agricultura Ecológica*. SEAE, Albacete.

Elhe Bizkaia. 2012. "Circuitos Cortos de Comercialización en Euskal Herria", En *Mundubat*, url: <http://www.ecoagricultor.com/wp-content/uploads/2013/06/circuitos-cortos-euskadi.pdf>

Ericson J. 2006. "A participatory approach to conservation in the calakmul biosphere reserve, campeche, mexico", *Landscape and urban planning* 74: 242-252.

Fernández Álvarez, Ó. 2013. "Entre la evasión y la nostalgia. Estrategias de la neoruralidad desde la economía social". *Gazeta de Antropología* 29-2:1-9.

Fundación Emaús. 2011. "Políticas **Públicas para la Soberanía Alimentaria**. Barreras y oportunidades. Análisis europeo, estatal y local". En <http://soberaniaalimentariaypoliticas.wordpress.com/>

Goodman, D and Dupuis, M. 2002. "Knowing Food and Growing Food: Beyond the Production- Consumption Debate in the Sociology of Agriculture". *Sociologia Ruralis* 42:5-22

Kalibo H and Medley K. 2007. "Participatory resource mapping for adaptive collaborative, management at mt. Kasigau, kenya". *Landscape and urban planning* 82: 145-158.

Llorente, O. 2014. "Análisis y valoración del banco de suelo del País Vasco". *Gazte Geografía, Lurralde* 1: 53- 71.

López García, D. (2011). "Canales cortos de comercialización como elemento dinamizador de las agriculturas ecológicas urbana y periurbana". En: *I Congreso Estatal de Agricultura Ecológica Urbana y Periurbana*, Elche,

Lozano Cabedo, C. 2009. Canales cortos de comercialización y consumo social de productos ecológicos en Andalucía. Su aplicación en la Sierra de Segura (Jaén). En *Sistemas agroalimentarios y sostenibilidad social y ambiental. Presentado en I Congreso Español de Sociología de la Alimentación. Gijón, España.*

Maréchal, G. 2008. "Les circuits courts alimentaires. Bien manger dans les territoires". In Maréchal, Gilles (coord.). Dijon: Educagri éditions, 2008.

Mauleón, J.R. 2012. "Mercados de agricultores en España: diagnóstico y propuesta de actuación". *Ager. Revista de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo Rural* 13: 53-82.

Méndez Gutiérrez Del Valle, R. y Monteserín Abella, O. 2017. "Redes alimentarias alternativas en grandes ciudades: los mercados de productores agrarios en Madrid". *Cuadernos Geográficos* 56. 193-216.

Municipalidad De Rosario (2017): Agricultura urbana. Argentina. http://www.rosario.gov.ar/sitio/desarrollo_social/empleo/agricul.jsp

Naredo, J.M., 2010: "Presión inmobiliaria y destrucción de sistemas agrarios y suelos de calidad. El ejemplo de la Comunidad de Madrid". En Robledo y Garrabou: *Sombras del progreso. Las huellas de la historia agraria*. Ed. Crítica. Barcelona.

Oliva J. e Iso A. 2014. "Diseños metodológicos para la planificación participativa del paisaje". *Empiria, revista metodológica de las ciencias sociales* 27: 65-112.

Pérez, A. B., Martínez, M. C., Valverde, J. M., y Pretel, M. T. 2008. "Perfil actual del agricultor ecológico en la Comarca del Alto Guadalentín (Murcia)". *Papeles de Geografía* 47-48: 239-248

Ploeg J.D. y Renting H. 2004. "Behind the Redux: A rejoinder to David Goodman" *Sociologia Ruralis*. 44- 2:232-242

Ploeg, J D. 2000: "Rural development: from practices and policies towards theory. *Sociologia Ruralis*. 40-4: 391-408.

Pothukuchi, K y Kaufman, J. 1999. "Placing the food system on the urban agenda: The role of municipal institutions in food systems planning". *Agriculture and Human Values*, 16:213-224.

Renting, H. Marsden T. and Banks, J. 2003. "Understanding alternative food networks: exploring the role of short food supply chains". *Environment Planning* 35:85-101

Ruiz Osoro P. 2013. "Distribución agroalimentaria: Impactos de las grandes empresas de comercialización y construcción de circuitos cortos como redes alimentarias alternativas". *Hegoa, Cuadernos de trabajo* 6: 3-82.

Simón, M., Zazo, A., y Morán, N. 2012. "New spatial planning approaches to protect peri urban agrarian spaces". *Ciudades. Revista del Instituto Universitario de Urbanística de Valladolid* 15:151-166.

Simón, M. y Morán, N. 2014. "Semillas en la ciudad. Experiencias y perspectivas de la agricultura urbana y periurbana en Madrid". *Espacio público* 6:500-511.

Valencia-Sandoval C. Flanders D. y Kozak R. 2010. "Participatory landscape planning and sustainable community development: methodological observations from a case study in rural Mexico". *Landscape and urban planning* 94: 63-70.

Van Dijk, T. 2003. "Scenarios of Central European land fragmentation". *Land Use Policy* 20: 149-158.

Verdaguer, C. 2010. "Planificación del desarrollo y preservación de los usos agrícolas en el Gran Londres (Gran Bretaña). Pasos hacia el autoabastecimiento y la agricultura de en una gran capital europea". En *El espacio agrícola entre la ciudad y el campo*. 115-142. Madrid.